

Transzcendencia Dsida Jenő költészetében

Kabán Annamária – Mózes
Huba: *Reflexió és önreflexió
Dsida Jenő költészetében.
Esszék, szövegtani megkö-
zelítések.* Bíbor Kiadó,
Miskolc, 2014.

A szerzőpáros a kilencvenes évektől nemcsak az erdélyi Dsida Jenő hagyatékának lelkes gondozója, hanem a költő verseinek hozzáértő elemzője, értelmezője is. Láng Gusztáv, a költő monográfusa mellett leginkább ők azok, akik rendszeresen megjelenő köteteikkel a Dsida Jenő élete és költészete iránti érdeklődést ébren tartják.

A 2014-ben megjelent kötet tizenhat tematikailag és műfajilag változatos írást tartalmaz. Az írások frapáns, jól megválasztott címe valamely Dsida-verssor címhelyzetbe emelése. A versből mint művészi szövegből kiemelt cím oly módon váratlan (*Ugye, hogy ez az Atyám háza*), érdeklődést keltő (*Költő sem vagyok, csak ember*), gondolatébresztő (*Kinek én csak az árnya vagyok*), hogy közben az átpoetizáltság különös fénybe vonja. A költői szövegből való tudatos kiemelés pedig jelentéssűrítő, -előrejelző funkcióval is ellátja, amelyen így már nem lehet könnyen túllépni: a cím ily módon poétikus felszólítás az értelemkeresésre. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy ezzel a címadási szokással a szerzők az olvasó emlékezetébe vésnek kevésbé ismert Dsida-verssorokat. A poétikus címetek jelentéssűrítő, „kijózanító” alcímek pontosítják. Tíz esetben verselemzést ígérő verscím (*A tó tavaszi éneke*), hat esetben pedig témamegjelölő alcím (*Egy ógörög motívum és magyar változatai*) pontosít. Cím és alcím poétikus emelkedettséggel és témamegjelölő pontossággal szólítja meg a versélvező és értő igényű olvasót.

Dsida azon versei kerültek görcső alá, amelyek témája élet és elmúlás, illetve a földi és a transzcendens dimenzió egybejátszása. Miközben a szerzők e költemények formai-verselési jellegzetességeit, retorikai alakzatait, motívumait vizsgálják, fény derül arra, hogy Dsida önkifejezésének jellemző poétikai kerete a bibliai parafrázis, gyakori szövegszervező elve pedig az ellentét. A *Merre száll?* című versben a *fenthez* társított *madárdal – dal – angyal* metaforasor, valamint a *lenthez* rendelt „hamuszürke árnyék”, röghöz tapadt botladozó emberi élet egyrészt mint test és lélek dichotómiájának, másrészt a költőt az ár-

nyéklétből kiragadó alkotásnak – mint a lélek kegyelmi állapotának – a jelképe jelenik meg.

Az elemzések rávilágítanak arra, hogy a bibliai parafrázis, valamint az ellentét és párhuzam retorikai alakzata Dsida költészetében ösztartozó fogalmak, amelyek test és lélek, földi és transzcendens szétválaszthatatlan egységét hivatottak közvetíteni úgy, hogy a bibliai történetek általánosító erejű, a transzcendens felé nyitó hatását a költő sorsára vonatkozó vallomásos sorok ellenpontozzák. Az így szervezett szöveg megsejteti az egyedi mögött az általánost, az általánosban az egyszeri emberit (ennek legszebb példája a *Kánai menyegző* című vers).

A verselemzések sorát színesítik és gazdagítják azon írások, amelyek Dsida poézisének háttéreseményeit, -helyszíneit, költővé formálódásának állomásait próbálják tetten érni. Egyik írás (*Tágas és derűs délután volt*) a költői kibontakozás kolozsvári helyszíneit veszi számba úgy, ahogyan azok a versekben, levelekben, illetve kortársi visszaemlékezésekben megjelennek. Egy másik (*Lugast építettem*) Dsidának a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond társasági tagságának történetébe enged bepillantást. Az *Olyan strófákban zengjen most az ének* című esszé pedig a dsidai versforma változatosságát, valamint hangulati sokszínűségét villantja fel a versekben előforduló világirodalmi szerzők, művek, hősök neveiből kirajzolódó forrástérképen, a „nevek és címek versbeli hálójá”-ban.

Ezeknél nem kevésbé izgalmas a tücsök-motívumról, illetve a zoltárparafrázisokról szóló eszmefuttatás sem.

A kötet írásai a mai olvasóhoz igazodnak terjedelmükkel is. Többségük olyan egyperces, amelyre a *reflexió, önreflexió* mint műfajt megjelölő állítás többszörösen is igaz. Az elemzésre kiválasztott versekben változatosan reflektál maga a költő, Dsida Jenő, reflektál a versekre a Kabán–Mózes szerzőpáros, és – akárcsak Örkény egypercesei – reflektálásra szólítják fel eme írások az olvasót is. Biztos kézzel (verstani, poétikai-retorikai tájékozottsággal, irodalmi jártassággal, interpretáló gyakorlattal) vezetnek a versszövegben, villantják fel a vers formai, verselési, stilisztikai, irodalmi szempontú intertextuális beágyazottságát, verstani összefüggéseket tárnak fel, segítik/irányítják a befogadást. És nem utolsósorban: továbbgondolásra, a versben való elmélyülésre ösztönöznek.

Sájter Laura

